

מחקר משווה זוטא:

"לה בארה" סלוניקי, 1925-1922
"לה בארה" – ניו יורק, 1948-1922

מרגלית מתתיהו

הרבה מן הדומה ומעט מן השונה עולה בהשוואה בין שני שבועונים שנשאו שם זהה, "לה בארה", וראו אור בקרב הקהילה היהודית בשתי ערים, ביבשות שונות ורחוקות זו מזו, סלוניקי וניו יורק. ההשוואה נערכה בעקבות בדיקה בעתונים אלה שהופיעו בין החודשים מאי – אוקטובר 1924.

"לה בארה" – סלוניקי – 1925-1922

השבועון הסטירי "לה בארה" החל להופיע בסלוניקי בשנת 1922, ונחשב לביטאונה של מפלגת השמאל. כמנהל כיהן ליאון קרסו והעורך היה אלברטו מולכו, שחתם במקומות שונים בפסבדונים "נאפוליטאן" (שמו לא צויין כעורך מעל דפי העתון).

"לה בארה" ראה אור בהיקף של ארבעה עמודים, פרסם מאמרים חריפים נגד הנהלת הקהילה, מתח ביקורת על ממשלת יוון ותבע את זכויותיו של ציבור הפועלים. הכתיבה נשאה אופי סטירי, הומוריסטי, בהתאם להגדרה שהופיעה בראש העמוד הראשון. השבועון הודפס באותיות רש"י בשפת הלידנו.

הופעתו נפסקה כעבור שלוש שנים בעקבות מאמר תקיף נגד הצבא היווני.

"לה בארה" – ניו יורק – 1948-1922

בתחילת המאה ה-20 היגרו יהודים רבים מסלוניקי לארצות הברית. תחנתם הראשונה של המהגרים היהודים היתה באיסט סייד של ניו יורק, הפרבר המאוכלס, הרועש והעני ביותר. המהגר הסלוניקאי לא הסתגל בקלות לתנאים הקשים ששררו בסביבה החדשה.

באוקטובר 1915 נוסדה החברה "האחוזה הסלוניקאית באמריקה", שמטרתה היתה עזרה הדדית. עם המייסדים נמנו: הנרי פרחיה, הימן נג'ארי, מוריס נסים ויוסף שאלהיאל.

בשנת 1922, החל להופיע השבועון "לה בארה" בניו יורק. בין אנשי הצוות היה מואיז סולם, יליד סלוניקי שטרם הגירתו ערך את העתון ההומוריסטי "איל קירביץ". עורכו הראשון של השבועון "לה בארה", היה אלברט לוי, יליד סלוניקי אף הוא. השבועון הודפס באותיות עבריות מרובעות בשפת הלידנו,

היקפו היה 10-12 עמודים. מתחת לכותרת השם המעוטרת, הופיע המשפט הבא: "ואת המטה הזה תקח בידך ולא תעזב חנף בעירך". לצד המשפט בעברית הופיע תרגום ללידנו. הופעת העתון נפסקה בשנת 1948.

סגנון העריכה בשני השבועון היה דומה. למרות הופעתם במקומות שונים ומרוחקים, הועתקו הדפוסים שהינחו את העורכים בסלוניקי. העמודים התחלקו לארבעה טורים, העיטורים הגרפיים שעיטרו את ראשי הטור של הפיליטונים היו דומים גם הם.

סיפורי ג'והה

בעמודו הראשון של השבועון הסלוניקאי "לה בארה", בטורים ראשון ורביעי, התפרסמו במלים חדות ומצלפות בתי שיר מחוזרים על נושאים שונים, כמו: בעיות חברתיות בשכבה העובדת והבורגנית, או ביקורת על מנהיגי הקהילה, ביניהם מורים, מחנכים ועתונאים. בטורים המרכזיים דנו בענייני ציונות, קומוניזם ובענייניה של ממשלת יוון.

העמודים ב"לה בארה" – ניו יורק, התחלקו כאמור אף הם לארבעה טורים, אלא שלא כל הנושאים מעל דפי שבועון זה נדונו בהומור וסטירה, כשבועון הסלוניקאי, ששמר על קו ההומור.

שלושה טורים ב"לה בארה" – ניו יורק, הוקדשו בדרך כלל לחדשות המקומיות ולא להשקפתו מארצות אחרות. לעתים הוקדש טור אחד מהם לנעשה בקרב הקהילה היהודית והדיעות היה ענייני. הטור הרביעי נועד בדרך כלל לפרסום או לשיר הומוריסטי שהביא בבתיים מחוזרים נושאים שונים כגון חגים, או את דבר העורך על ענייני דימוא.

בעמודיו הפנימיים של "לה בארה" – סלוניקי הופיע דרך קבע הטור של "יה פאבלו ג'והה" – "ג'והה כבר דיבר", גיבור המעשיות. במקום ספור המעשה היה המשל ואחריו בא הנמשל על בעיות השעה.

מדור דומה תחת השם "איל בובו" ("הטיפש"), פרסם אף הוא בקביעות ב"לה בארה" – ניו יורק. טור זה העלה כדוגמת אחיו הרחוק, בעיות אקטואליות והמשל, שוב, היה בדרך כלל סביב ג'והה. מדורים הומוריסטיים אחרים שהתפרסמו לחילופין היו: "אמרות ומלות חכמים" או "מלים פילוסופיות". לעתים התפרסם סיפור קצרצר שלצידו מוסר השכל. טור אחר נקרא: "פוסטימאס די האם אברהם" – "הצרות של החכם אברהם" – שבו סופר על בעיותיהן של המשפחות השרויות במצוקה כלכלית וחברתית כדרך שמספרים מעשיות, אך כאן זעקה האקטואליה בכל פה.

מדור הומוריסטי אחר שהופיע בשבועון "לה בארה" – סלוניקי, כונה בשם "איסטימפיריאדאס" – "זעזועים". היה זה מדור רכילותי שהביא בקיצור מן ההתרחשויות בעיר וידיעות קצרות על בתי מסחר, אנשים, אירועים, וכל זאת תוך חידוד וחשיפה. בגיליון ה-23 באוגוסט 1924, פרסם במדור זה קטע המספר על הצעירים היהודים שרצו לעלות לארץ ישראל מטעמי התחמקות מן השירות הצבאי ביוון, ובו נאמר: "הם יונחו בעונג הרב המצפה להם שם, ובהזדמנות הנקרת על דרכם לשרת את המולדת של לויד ג'ורג', שם יוטל עליהם ל"שחרר" את האדמה מן הועדות הערביות שקמו בעבר הירדן..."

המקביל למדור זה ב"לה בארה" – ניריורק הופיע בשם: "פוסטאדאס דיברסאס" – "דברי דואר שונים".

בגיליונות שהופיעו לקראת החגים ראש השנה, יום כיפור, סוכות, פורים ופסח, יצאו שני השבועונים בכותרות עבריות הלוקחות מתפילות, פיוטים ומשירי החגים. מתחת לכותרת "קנינות לתשעה באב" ב"לה בארה" – סלוניקי, הוקדשו שורות מחורזות לפרסום החוק החדש שחוקקו השלטונות לשמירת שני ימי שבתון בסוף השבוע. לעומתו, השבועון הניו יורקי, מתחת לאותה כותרת ממש, התייחס לכאבם ומצוקתם של היהודים בסלוניקי בגלל גיוס הצעירים לצבא היווני ובשל המשבר הכלכלי. את הקטע חתמו משפטי עידוד: "אומץ, אחים ופטריטיים. עליכם לעמוד במצב. בבוא היום הממשלה היוונית עוד תעמוד על טעותה." בהמשכו של הטור הסטירי הובאה דמות שלומיאליה מלאת חסרונות אשר מטיפים לה מוסר על כשלונותיה בפוליטיקה, בחברה, בכלכלה ובחיים האישיים. דמות זו באה אולי לסמל את המצב בו היתה נתונה הקהילה היהודית. על החתום בסוף הטור: סטירה לתשעה באב. ובאותיות גדולות: לשנה הבאה באמריקה.

מודעות ותצלומים – במהופך

הכותרת "אחות קתנה" – בסלוניקי, באות ה', בגיליון ה-27 בספטמבר 1924, והכותרת "אחות קטנה" – בנייריורק, בגיליון ה-26 בספטמבר 1924, נתנו לקוראים הזדמנות נוספת לחייך בעצב על מצבם העגום. בנייריורק קבלו על הבעיה העדתית בין הספרדים והאשכנזים במלים אלו: "על דלתות האשכנזים / סבלנו גדל / אולי, יום הצלת קהילתנו, קרב / אולי עם סוף השנה / יבוא הקץ לכשלונות." / ובסלוניקי: "אחינו – העמל / מצוקתנו קשה / עד רעב גניע / אם את נס המרד נשא".

ב"קומפלאס די פורים" – "שירים לפורים" שהופיעו ב"לה בארה" – סלוניקי בעניי מהגר מסלוניקי: "מי שנפלה לו הזכות לחיות על אדמת אמריקה, רואה מדי יום דברים שונים ומשתנים, מלאי פליאה, כמו כרכרות שפינו מקומן למכוניות, ציפורים – למטוסים, ויש רכבות ים, וספינות יבשה, ומעל הכל, גבר ההופך לאשה ואשה לגבר." בהמשך הדברים מובא סיפור על משפט שבו מתגוללת פרשה על זוג נשוי שלאחר 14 שנות נישואין מגלה הגבר שאשתו – היא גבר.

רוב שטחם של העמודים הפנימיים ב"לה בארה" – ניריורק הוקדשו לפרסום מודעות גדולות וממוסגרות בליווי תצלומים. להסתב תשומת לב מירבית היו מודעות ותצלומים שהודפסו במהופך. חצי עמוד בכל גיליון הוקדש לרוב לרשימת ספרים היסטוריים ורשימת תקליטים שבהם לקט

שירי פולקלור ואחרים מפי זמרים שונים, ואלה הוצעו למכירה לציבור הרחב על ידי העתון.

לעומת מדור הפרסום הרחב בניו יורק, היה מדור הפרסום ב"לה בארה" – סלוניקי, דל ביותר והסתכם לעתים במודעות אחת או שתיים, ובשורות קצרות נוספות על בתי מסחר בפניות שונות בעמודיה אחרונים של השבועון.

מדור הסיפור בהמשכים הופיע דרך קבע בשני השבועונים. הנושא הציוני נדון ב"לה בארה" – סלוניקי, בדרך בוטה, בחשדנות ובחוסר רצון לשיתוף פעולה. בגיליון ה-30 במאי 1924 פורסם מאמר תחת הכותרת "המזרח למזרחים" שיצא נגד התפיסה הציונית, העלייה לארץ ישראל והקמתה של מושבת ימאים ביפו.

בדברי הסיכום של המאמר נכתב בין היתר: "די ליהודים בשפיכת דמם באלכסנדריה וביפו בגלל האנגלים. יש לפעול עתה למען אחדות כל האלמנטים באוריינט – יוונים, תורכים, וערבים, כדי להיאבק בהשפעה האירופאית על האוריינט."

ב-22 באוגוסט 1924 פורסם מאמר נוסף ברוח של אי-אמון בשליחים הבאים לשכנע את היהודים לעלות לארץ ישראל. במשפט המסיים נאמר: "אנחנו כבר מכירים אתכם. מי שלא מכיר הם אלה שמכרו את בתיהם תחת השמש החמה והקופחות. אלה ישארו ללא קורת גג באדמה שמניבה בצל וגזר, והמבין יבין." על החתום: צרה.

הנושא הציוני לא העסיק במיוחד את השבועון "לה בארה" – ניריורק. (בתקופה האמורה שבה נבדקו העתונים לא הופיעו מאמרים או התייחסות לנושא זה).

השימוש בלשון

אל שפת הלדינו נשתרבבו בשני השבועונים מלים עבריות, לעתים בכותרת או בתוך המשפטים. מלים מן השפה התורכית היו בשימוש רב יותר בין שורותיו של השבועון "לה בארה" – ניריורק, מאשר בסלוניקי. מאוחר יותר באותו שבועון, החלו מלים באנגלית להופיע לא רק בכותרות אלה הפכו לחלק ממבנה המשפט.

מודעות הפרסום לא איחרו להופיע בשתי השפות באותיות לטיניות ועבריות.

בגיליון ה-12 באוקטובר 1924, הופיעה כותרת על חנוכה בית כנסת באותיות עבריות ששלוש השפות דרו בה בכפיפה אחת: "איל איסטרני" אמיינטו דיל בלידינג של קהל קדוש של כל ישראל". כותרת אחרת: "אביזו אה לוס סייטיזיניס" – "הודעה לתושבים".

תופעה זו נמשכה והתפתחה במשך השנים ב"לה בארה" – ניו יורק והלדינו ספגה אל תוכה מלים נוספות מן השפה האנגלית בעוד ש"לה בארה" – סלוניקי שמר על הלדינו כפי שהיתה, וכך היה כל עוד התקיימה העתונות היהודית בעיר זו, עד הכיבוש הנאצי.

הע

Deborah.

Ein Beiblatt zum „Israelite,“ gewidmet den Töchtern Israels.

Herausgegeben von
Bloch & Co.,
No. 43 Dritte StraÙe, Ecke der Sycamore.

„Es werde Licht.“

Redigirt von
Isaac M. Wise,
Redacteur des „Israelite.“

No. 1.

Cincinnati, den 21. August, 1855.

Erster Jahrgang.

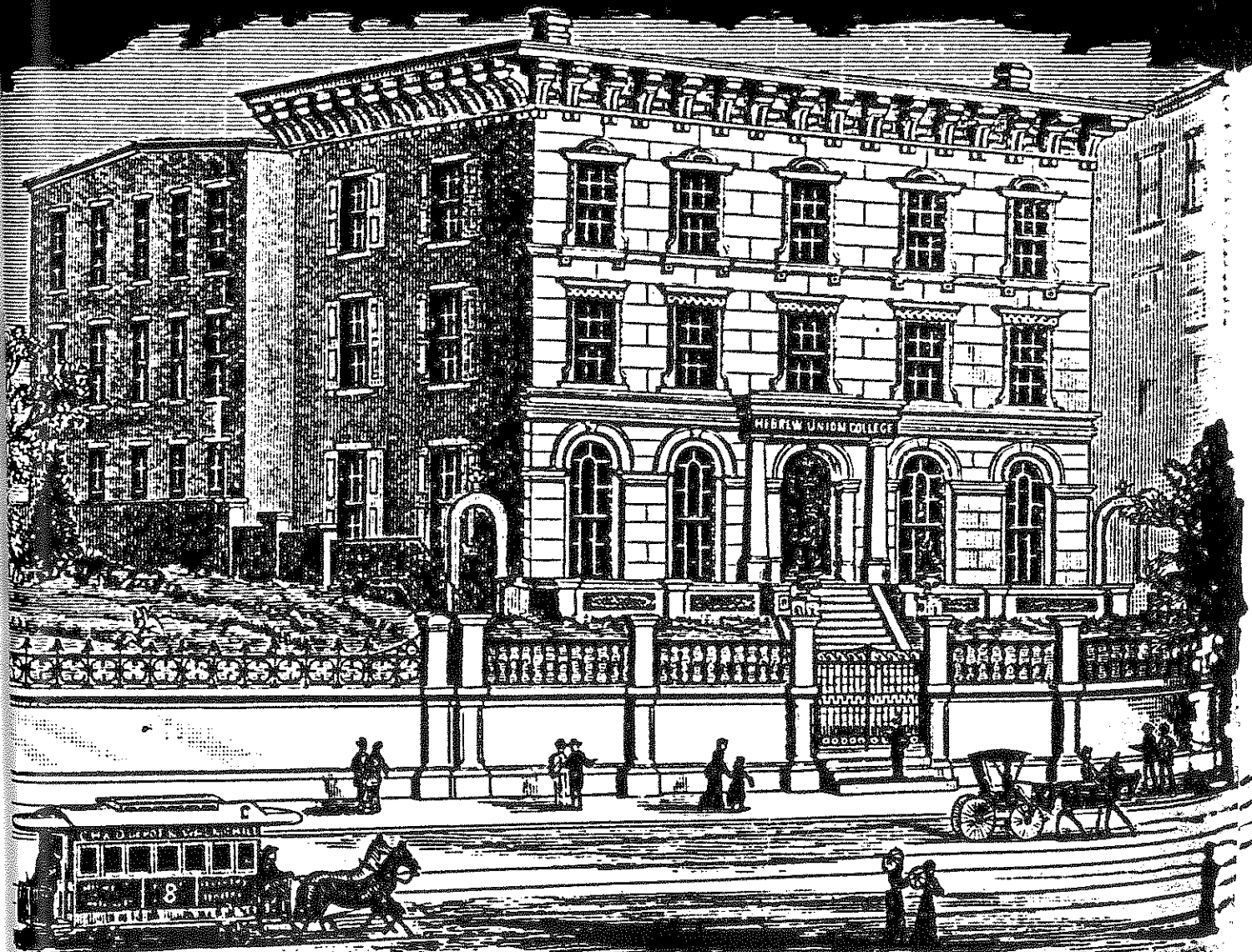
Die Deborah.

Endlich, endlich ist sie da, die liebenswür-
dige Deborah mit ihrem blendend weißen
Wendekraut, rabenschwarzen Augen

lieblichen Klänge der Mutter, in der Deine
Kindheit lallte, mit Sanftmuth und Zartheit
sprechen zu den Töchtern Israels, lehren,
erzählen und unterrichten.

Das israelitische Weib.

Griechen und Römer widmeten den Frauen
die schönsten und herrlichsten Erzeugnisse
(„Schönsten und“)

העתונאי ר
התשתית ל
עחנו יצר
שראה אור
הונח יסוד
עם הופעת
"הישראל
שנערך על
התמרור
ונושם בעיר
לשבועון ה

שני רבדים
במה ניתן לא
השני שלה?
א. היא היתה
ה' 19 היא ב
גרמניה היוו
נפש. משקל
עצמה, וכמו
העצומים ממ
המינוט ה
1848, והשני
לרוכלות וחיי
התיכון ובמע
נוצרה קהילה
ממדינות ארצ
היא פנתה ליל
האליטה המש
ב. החלומות ה
"ישראל" חצו א
שלה ינקו ממע
ולדמוקרטיה.
ג. מחוייבות ל
הרבות, הקמת
מכך: זו היתה
קרוב נגד הדרג
(כפי שזכנו ה

בעמוד מימין: "דבורה"